

EESTI SEISUKOHTADE ETTEPANEK EUROOPA KOMISJONI ETTEPANEKUTE COM(2026) 616 JA COM(2026) 620 KOHTA

Eesti seisukohad Euroopa Liidu heitkogustega kauplemise süsteemi muutmise kohta

1.1. Eesti peab vajalikuks ELi heitkogustega kauplemise süsteemi põhimõttelist ümberhindamist ning toetab EL HKSi loobumist. Süsteem ei ole Eesti hinnangul põhjendatud juhul, kui selle tulemus on tegeliku ja tehnoloogiliselt teostatava heite vähendamise asemel tootmise lõpetamine Euroopa Liidus, impordi suurenemine, konkurentsivõime halvenemine või strateegilise tootmisvõime kadumine.

Kuni EL HKSi loobumiseks puudub vajalik toetus, taotleb Eesti süsteemi muutmist viisil, mis kaitseb Euroopa ja Eesti majanduse konkurentsivõimet, energiasõbralikkust, varustuskindlust, kriisitaluvust ja strateegilise tootmisvõime säilimist. HKS ei tohi põhjustada Euroopa Liidus tootmise lõpetamist ja selle asendumist kolmandatest riikidest pärineva impordiga.

Eesti taotleb võrreldes Euroopa Komisjoni ettepanekuga laugemat ja perioodi jooksul ühtlasemalt jaotatud heitkoguse ühikute vähendamise trajektoori ning eelkõige oluliselt madalamat lineaarset vähendamistegurit perioodil 2031–2035.

Enne kvootide vähendamise trajektoori edasist karmistamist peab toimuma siduv ülevaatus, milles hinnatakse tehnoloogiate ja vajaliku taristu tegelikku kättesaadavust, majanduslikku teostatavust, energiahinna ja tööstuse konkurentsivõime arengut, tootmise ümberpaiknemist, impordisõltuvust ning mõju varustuskindlusele ja süsinikulekke ohule. Kui regulatsiooni aluseks olnud eeldused ei ole täitunud, ei tohi vähendamise trajektoori automaatselt karmistada.

1.2. Eesti taotleb EL HKSi direktiivi automaatset tehnoloogilise teostatavuse kaitseklauslit. Kvootide tasuta eraldamist ei tohi vähendada või karmistada ulatuses, milles nõutava heite vähendamiseks vajalik tehnoloogia, taristu või kolmanda isiku teenus ei ole tööstuslikus mahus kättesaadav ja majanduslikult rakendatav.

1.3. Eesti peab vajalikuks säilitada tasuta eraldamine süsinikulekke vastase kaitsemehhanismina.

Tasuta eraldatavate ühikute arvutamise võrdlusaluseid tuleb vähendada võimalikult aeglaselt ning võrdlusaluste määramise meetodika peab olema liikmesriikidele ja käitajatele kontrollitav ja läbipaistev.

Käitisele või käitise allüksusele, kus tasuta eraldamine põhineb protsessiheel, kasutatakse parimat võimalikku tehnikat ning täiendavaks heite vähendamiseks

puudub tööstuslikult kättesaadav ja majanduslikult teostatav lahendus, ei tohi kohaldada sektoriteülest parandustegurit viisil, mis vähendab täiendavalt selle tasuta eraldist. Selleks vajalik ühikute reserv tuleb süsteemis eraldi tagada.

Tasuta eraldamise reeglites tuleb arvestada kodumaise kütuse tootmise rolli liikmesriigi energiajulgeoleku, varustuskindluse ja kriisitaluvuse tagamisel.

1.4. Eesti taotleb olemasolevale põlevkiviõli tootmisele ja sellega tehniliselt seotud väärtusahelale EL HKSi direktiivis selget erikäsitlust.

Perioodil 2031–2040 tuleb võrreldava tegevustaseme korral säilitada põlevkiviõli tootmise tasuta eraldamise tingimused ja eraldise maht vähemalt aastate 2026–2030 keskmisel tasemel seni, kuni Euroopa Liit impordib märkimisväärses mahu põlevkiviõliga asendatavaid vedelkütuseid.

Erikäsitus peab hõlmama ka põlevkiviõli tootmisega tehniliselt integreeritud väärtusahelat, sealhulgas uttegaasi energiakasutust.

Eesti taotleb samuti, et tasuta eraldamine või muu samaväärne süsinikulekke kaitse säiliks ELis toodetud süsinikulekke ohuga kaupade ekspordile kolmandatesse riikidesse juhul, kui ELi süsiniku piirimeede ei taga eksportturul võrreldavat konkurentsikaitset.

1.5. Eesti ei toeta Komisjoni kavandatud lahendust, mille kohaselt osa tasuta eraldisest jääb ettevõtjale välja andmata kuni heite vähendamise investeeringute tegemise ja tulemuste tõendamiseni.

Kinnitatud heite vähendamise või investeerimiskava olemasolul tuleb ettevõtjale igal aastal väljastada 100% arvutatud tasuta eraldisest. Kui tingimusliku osa säilitamisest ei ole võimalik täielikult loobuda, ei tohiks see ületada 2% arvutatud tasuta eraldisest.

Tasuta eraldamise majanduslikult olulised tingimused, sealhulgas tingimusliku osa suurus, investeerimiskohustuse põhialused ja erandid, tuleb sätestada direktiivis ega tohi jätta sisuliselt hilisemate rakendus- või delegeeritud aktide otsustada.

1.6. Eesti taotleb EL HKSi direktiivi energiajulgeoleku ja varustuskindluse kaitseklauslit.

Liikmesriigil peab süsteemihalduri ja riikliku varustuskindluse hinnangu alusel olema võimalik määrata piiratud mahu strateegiliseks kodumaine juhitav elektritootmisvõimsus, sealhulgas põlevkivist elektritootmine, ning rakendada sellele EL HKSiiga seotud kompensatsiooni- või erimehhanismi ulatuses, mis on vajalik tootmisvõimsuse majanduslikuks säilitamiseks.

Strateegilise tootmise vajadust ja kasutusrežiimi tuleb hinnata elektrisüsteemi kogukulu, impordisõltuvuse, kriisitaluvuse, süsteemiteenuste väärtuse, kütuse varutavuse ning käivitamis- ja seiskamiskulude alusel. Regulatsioon ei tohi eeldada, et strateegilise juhitava tootmise optimaalne roll on alati üksnes harv reservkasutus.

1.7. Eesti taotleb EL HKSi direktiivi hinnatõusu kaitsemehhanismi tugevdamist. Ette teada oleva ja inflatsiooniga korrigeeritava hinnataseme ületamisel peab turule suunatavate ühikute kogus automaatselt suurenema. Hinnapäästiku täpne tase ja vabastatavate ühikute kogus tuleb määrata mõjuanalüüsi alusel.

Eesti ei toeta liikmesriikide enampakkumistulu ebaproportsionaalset ümberjaotamist ELi kesketesse fondidesse. Liikmesriikidele peab jääma võimalikult suur otsustusõigus oma enampakkumistulu kasutamisel.

Moderniseerimisfondi ja liikmesriigi HKSi tulu peab olema võimalik kasutada ka varustuskindluse seisukohalt vajaliku olemasoleva energiatootmise töökindluse, efektiivsuse ja keskkonnanäitajate parandamiseks. Fossiilse või muu süsinikumahuka kodumaise kütuse kasutamine ei tohi iseenesest muuta varustuskindluse seisukohalt põhjendatud investeeringut abikõlbmatuks.

1.8. Eesti toetab kvaliteetsete ja usaldusväärsete rahvusvaheliste kasvuhoonegaaside ühikute kasutamist EL HKSi ning taotleb nende piiratud kasutamise võimaldamist juba perioodil 2031–2035. Rahvusvaheliste ühikute kasutamine peab vähendama ELi ettevõtete tegelikku vajadust HKSi ühikute järele ega tohi ebaproportsionaalselt vähendada liikmesriikide enampakkumistulu.

1.9. COM(2026) 620 ning teiste käesolevas seisukohas eraldi muutmata küsimuste osas toetab Eesti Vabariigi Valitsuse kujundatud seisukohti.